

RENASANČNÉ UMENIE V OSTATNEJ EURÓPE

- z Talianska sa renesancia začala ríšiť ďalej koncom 15. storočia a najprv sa prejavovala v **architektúre** (renesančné prvky v gotických stavbách) a v **sochárstve**
- v 16. storočí sa nový renesančný sloh šíril hlavne vďaka umelcom, ktorí jazdili na **študijné cesty do Talianska**
- mimotalianske krajiny si začali vytvárať **národné špecifické renesančné umenie** po polovici 16. storočia

architektúra

Francúzsko

- renesančné prvky sa uplatnili **vrámci gotiky** (tá sa udržala až do 16. storočia)
- stavané na vidieku, často boli súčasťou areálu zámku vodné plochy a architektonicky riešené záhrady
- ranorenesančné stavby sa vyznačujú **dekoratívnym štýlom**, napr. zámok **Fontainebleau** (talianska "kolónia" - pracovali na stavbe talianski umelci, napr. významný je **Benvenuto Cellini**, ktorého tvora predstavuje peknú ukážku manierizmu v sochárstve - [sem](#) klikni)
- najvýznamnejší vrcholnorenesančný počin je **prestavba Louvru**, ktorú začal architekt **Pierre Lescot** v roku **1546** (Louvre bol pôvodne sídlom francúzskych panovníkov, baroku bolo ich sídlo presunuté do Versailles; architekt P. Lescot začal s prestavbou pôvodného stredovekého sídla, samotná budova Louvru sa viackrát menila, prestavovala a dostavovali sa k nej nové krídla, dnes je v tejto budove múzeum, kde nájdeme okrem iného aj slávnú Monu Lisu od da Vinciho)

Španielsko

- v prvej polovici 16. storočia tu prevládala **dekoratívny sloh** = kombinácia gotickej konštrukcie s ozdobnými prvkami talianskej renesancie
- taliansky vplyv sa najviac prejavil za vlády kráľa Filipa II. (1556 - 1598), kedy bola postavená najmonumentálnejšia stavba španielskej renesancie zámok a kláštor pri Madride **El Escorial, 1563 - 1584** (mal až 4 500 miestností) odporúčam prečítať tento [článok](#), nájdete v ňom aj zaujímavé obrázky

Poľsko

- výzdoba kráľovského zámku **Wawel v Krakove**, na ktorej pracovali talianski remeselníci - arkádové nádvorie (*Skala, kde stojí Wawel bola osídlená už dávno, mala vynikajúcu polohu a stala sa preto vhodným miestom na budovanie hradu. Krakov bolo hlavným centrom Poľska a preto sa práve tu usídlil kráľ, ktorý nechal na Wawelskej skale postaviť gotický hrad. Ten však v roku 1500 vyhorel a bola potrebná rozsiahla rekonštrukcia v novom renesančnom štýle. Práve 16. storočie bolo akýmsi zlatým vekom mesta Krakov. Hrad Wawel dosiahol najväčšieho rozkvetu práve za vlády európskej dynastie rodu Jagelloncov. Na prestavbe sa podieľali významní talianski renesanční architekti, vytvorili skvostné umelecké dielo. Za zmienku stojí Žigmundova pohrebná kaplnka, ktorá sa považuje za najlepší príklad renesancie talianskeho typu v západných krajinách.*)

MALIARSTVO

Nizozemsko a Flámsko

- talianska renesancia začala pôsobiť na nizozemských maliarov od začiatku 16. storočia (Nizozemsko = dnešné Holandsko)
- stredisko mesto **Antverpy**
- po 1550 manierizmus → alegorické inotaje (obrazové vyjadrenie myšlienky)
- **špecifiká** → **krajinomalba, žánrové obrazy, portréty a zátišia** (v talianskej renesancii to boli náboženské a mytologické scény)
- **Pieter BRUEGHEL starší 1525/30 - 1569:**
 - najväčší nizozemský maliar 16. storočia
 - kreslil krajiny a **satirické výjavy** v štýle H. Boscha ako predlohy pre lepty
 - pri pobyte v Taliansku ho ovplyvnila tvorba Tiziana

- zvláštna **žánrová** maľba = **moralistické kompozície** (človek zachytený kolektívne)
- veľa skrytých odkazov v dielach
- žánrový obraz ukazuje, ako tragicky sa medzi ľuďmi prejavuje odklonenie od kresťanskej pravdy
- protiklad k talianskemu alebo španielskemu manierizmu
- umelcov vplyv v Nizozemsku pretrval až do 17. storočia
- **Detské hry, 1560** —> svojim námetom a prevedením pôsobí obraz veselejším dojmom (použitie jasnejších tónov farieb). Hry sú videné ako podobenstvo nezmyselnosti a márnosti sveta. Dielo je alegóriou bláznivého a zlého sveta. Pravdepodobne i farby mali symbolický význam, modrá znamená podvod, lož a bláznovstvo, červená neveru a nevychovanosť. Tak ako Holandské príslovia sú alegóriou prevráteného, zlého sveta.
- **Príslovia, 1559** - nezmyselnosť a zlomyseľnosť ľudského správania; rôzne príslovia **pozri tu** (*vrcholné dielo, je to zábavná ilustrácia ľudových výrokov. Nezobrazuje ľudovú múdrosť, ale nezmyselnosť, zlomyseľnosť a podlosť ľudského konania. V zábere podanom z vtáčej perspektívy medzi vidieckymi domami, krčmou a starou vežou rozmiestnil desiatky postáv a figurálnych skupín, ktoré zobrazujú holandské príslovia. Celý dej je znázornený okolo krčmy U prevráteného sveta, ktorá je označená zemeguľou s krížom obráteným dolu. Slepec je podobenstvom ľudského omylu. Hlbší zmysel má i zdanlivo náhodné rozmiestnenie jednotlivých skupinek. Dej vytvára kontrast s pôvabnou krajinou v pozadí a riečnym údolím zaliatom slnkom. Mnohé výjavy z tohto obrazu sa objavujú aj v iných dielach.*)
- **cyklus Mesiace** - päť známych obrazov, každý zachytáva dva mesiace v roku; vyjadril v ňom spojenie človeka s prírodou; nový typ krajinomaľby
- **Svadobný tanec, 1568** - alegorický obraz, kritika nerestí (mešec - lakomstvo, meč za opaskom - hnev, lyžica za čapicou - obžerstvo)

O Pieterovi Brueghelovi:

Pieter Brueghel st. je považovaný za najvýznamnejšieho holandského maliara 16. storočia. Jeho diela odrážajú svet začínajúceho boja za oslobodenie Holandska (v tom čase bolo pod nadvládou Španielska). Sú naplnené nielen aktuálnymi problémami predrevolučného obdobia, ale venoval sa aj znázorneniu neprístopnosti a necnosti všetkých spoločenských vrstiev.

Filozofia tohto umelca vychádza z jeho pohľadu na svet, z jeho maliarskeho videnia prírody a ľudí, z jeho úsudku nad ľudskou slabosťou, pochabosťou, pýchou a sebaláskou. Púšťa sa do kritiky mravov a jeho diela sú veľkou meditáciou o svete. Bol označovaný za Pietra Bruegela „sedliackeho“, nakoľko s veľkým pochopením znázorňoval vidiek a gazdovský život. Jeho umenie je nadčasové, satirické, inteligentné i revolučné.

O živote Pietra Brueghela st. existuje pomerne málo záznamov. Nie je známe, kedy a kde sa presne narodil. Miesto jeho narodenia sa pravdepodobne nachádza v Belgicku, v Brede. Podľa rôznych zdrojov je najpravdepodobnejší dátum jeho narodenia v rozmedzí rokov 1525 – 1530. Takisto nie je historicky doložené, z akých pomerov pochádzal a kto boli jeho rodičia. Podľa údajov prvého umelcovho životopisca Carela van Mandera bol v roku 1551 prijatý ako majster do maliarskej gildy (cechu) sv. Lukáša v Antverpách. Podieľal sa na činnosti antverpskej rétorickej komory - literárneho klubu, ktorá zohrala zásadnú rolu v propagácii reformačných myšlienok. Bol žiakom Pietra Coecka van Aelsta (tento maliar sa orientoval na taliansku renesančnú tvorbu). Coeckova manželka, známa maliarka miniatúr, ho zasvätila do techniky akvarelu. Spoľahlivo je doložená až spolupráca Pietra Brueghela st. s Hieronymom Cockom, významným rytcom a nakladateľom rytín. V rokoch 1555 – 1556 vytváral pre jeho grafickú dielňu početné predlohové kresby. Kedy však vstúpil do jeho dielne, nie je známe.

V rozmedzí rokov 1551 - 1555 podnikol Pieter Brueghel st. cestu do Talianska. Cestou tam sa zastavil v Lyonu, kde zrejme pobudol dlhšiu dobu. Pobyt v Taliansku mal rozhodujúci význam pre jeho ďalší rozvoj. Učil sa zo starých diel talianskych umelcov a študoval antickú kultúru. Do Ríma prišiel v roku 1553 a stal sa blízkym priateľom a spolupracovníkom miniaturistu Giulia Clovia (Vasarim bol označovaný za „malého a nového Michelangela“). Tento jeho priateľ mal vo svojej zbierke niekoľko Brueghelových diel, okrem iného i malý obrázok na slonovine s námetom stavby Babylonskej veže (neskôr ju namaľoval ešte dvakrát, o tretej verzii nie je známe, kde sa nachádza).

Najznámejším dielom, ktoré je dokladom jeho talianskej cesty je „Pohľad na Neapol“. Namaľované bolo zo spomienok a kresieb, ale až 10 rokov po návrate z cesty. Je to jediné dielo, v ktorom sa vzdal moralistických tendencií. Zameral sa v ňom len na zachytenie krajiny, na more a lode. Do Antverp sa vracal cez Švajčiarsko v roku 1555. Z cesty Alpami si priniesol najsilnejšie zážitky. Na jeho vnímanie prírody hlboko zapôsobili pohľady na horské masivy a silné zážitky z mora, čo sa prejavilo v jeho neskorších dielach.

Po návrate do Antverp sa Brueghel zaoberal predovšetkým rytinami a figurálnymi kresbami pre Cockove nakladateľstvo. Vytváral satirické alebo moralistické kompozície s grotesknými alebo fantastickými námetmi. Až neskôr sa venoval maľovaniu obrazov, umelcov prvý obraz je datovaný rokom 1557. Celé svoje maliarske dielo vytvoril v krátkom období 12 rokov. V raných obrazoch kládol dôraz na krajinu, kde sa kompozícia skladala zo

skalných kulís. Detaily v Bruegelovej krajine vzbudzujú dojem reality, no ani v jednom z diel nie sú v pravom slova zmysle krajinomaľbou. Vytvoril rad moralistických obrazov, ktorých výjavy umiestnil do vidieckeho prostredia. V roku 1557 bohatší o nové skúsenosti realizuje pre Cockovu dielňu sériu kresieb venovaných siedmim smrteľným hriechom (výjavy zo života). Vydavateľ na to okamžite objednal ďalšiu sériu zasvätenú ctnostiam a nerestiam. Neskôr začal pracovať na ďalších veľkých projektoch. Jadro jeho tvorby predstavujú tri veľké obrazy vytvorené v rokoch 1559 – 1560: Holandské príslovie, Detské hry, Spor Masopustu s Pôstom. Vrcholným dielom je cyklus mesiacov, ale dokončených bolo len päť obrazov. Z týchto alegórií vytvoril monumentálne obrazy prírodného diania.

V roku 1563 sa oženil s dcérou svojho prvého učiteľa, Maycken Coeckovou. Prestáhol sa do Bruselu, kde sa venoval prevažne žánrovej maľbe. Vznikla tam najvýznamnejšia časť jeho diel. Zomrel v Bruselu v roku 1569. Na smrteľnej posteli požiadal manželku, aby spálila jeho kresby s textom. Mal obavy, aby po jeho smrti manželka za jeho názory netrpela a nebola prenasledovaná. Vzhľadom na tieto obavy chcel zabezpečiť, aby boli najviac kompromitujúce materiály zničené.

Z manželstva mal dvoch synov, ale pred svojou smrťou ich nestihol naučiť maliarskemu umeniu. Stal sa ale zakladateľom celej dynastie Bruegelovcov (ich rad sa skončil až na konci 17. storočia). K maliarstvu sa obidvaja synovia predsa len dostali. V ich tvorbe je zjavný bezprostredný vplyv otca, venovali sa kopírovaniu jeho majstrovských diel. Vplyv zanechal i na Rubensovu a Rembrandtovu tvorbu.

Pieter Brueghel st. bol všestranne vzdelaný, veselý, vynaliezavý, ale i kriticky naladený umelec. Verne spodobňoval život a prostredie svojej doby. Žil v časoch dramatických zmien, kedy sa menili predstavy o kozme i ľudskej spoločnosti. Mal rád príslovie, porekadlá a povrávky ľudových múdrostí. Satirický výsmech spájal s vážnymi a hlbokými myšlienkami. Vo všedných výjavoch uplatňoval spojenie realizmu a symbolizmu. Zaujímal sa o vnútorné princípy výtvarnej skladby a obzvlášť ho upútala príroda. Študoval dobové zvyklosti, často putoval po vidieku a vidieckych zábavách, ktoré sa neskôr stali hlavným zdrojom jeho inšpirácie. Jeho diela vtahujú diváka do deja obrazov. V biblických obrazoch sa zaoberá myšlienkou nezmyselného a hriechneho ľudského konania a to na pozadí krásnej krajiny. Podľa historikov možno v tomto ohľade jeho široké a obsažné vnímanie porovnávať snád len s Michelangelom.

V tvorbe z neskoršieho obdobia Pietra Brueghela st. sú pod povrchom ukryté žánrovo poňaté každodenné výjavy. V jeho tvorbe sa hlavný výjav stráca v množstve žánrových postáv. Dokázal spojiť svoju smelú fantáziu s triezvym pozorovaním. Slobodne rozvíjal svoj vlastný originálny štýl, ale v jeho dielach pozorovať aj vplyv tvorbu ďalšieho holandského maliara, Hieronyma Boscha (ktorý však zobrazoval pekelné vízie). Dokázal jedinečne zachytiť atmosféru prírody. Rád maľoval rozľahlé, do ďaleka sa tiahnúce krajiny s odohrávajúcimi sa biblickými alebo mytologickými príbehmi. Často znázorňoval sedliakov a sociálne aspekty života. Človeka nezobrazoval ako jednotlivca, ale skôr ako súčasť spoločnosti. Pre jeho maliarsku tvorbu zostala príznačná symbolická a alegorická forma.

Diela Pietra Brueghela st. obsahujú spravidla dva myšlienkové plány a dve posolstvá, ktoré sú vzájomne úzko späté. Na jednej strane to je radosť z pestrého zovňajšku sveta, z odhaľovania pútavých i komických podrobností. Na druhej strane nabádajú k premýšľaniu tým, ako konfrontuje ľudské osudy a jednanie (podľa vtedajšieho presvedčenia mal mať obraz dva ciele – potešenie a úžitok). Stále viac sa obracal k nerestným javom, ktoré zobrazoval formou podobenstva so silne moralizujúcou tendenciou. Všetky obrazy znázorňujú a hodnotia svet a sú strhujúcim podobenstvom o ľudskej povahe a údelu. Sú prekvapivo moderné a pretvárajú vtedajšiu hierarchiu hodnôt. V biblických obrazoch sa často zaoberal myšlienkou nezmyselného a hriechneho ľudského správania. Spájal človeka s prírodou, životnými podmienkami a sledoval zhovievavo i kriticky ľudské konanie v najrôznejších situáciách a podobách. Zamýšľala sa nad úbohospô, smiešnosťou a tragickou komédiou ľudského bytia. Jeho názor akoby ustupoval do pozadia pred presvedčivosťou toho, čo spodobňuje. Komické výjavy zo života sú dôkladne premyslené. Každému jeho obrazu sa môžeme zároveň smiať i nad ním filozofovať.

Flámski maliari vytvárali priestorovú hĺbku pomocou nanášania lazúry. Pieter Brueghel st. vytváral priestorový efekt pomocou farby a to modifikáciou jej hustoty. Zistil, že pokiaľ nanesie farbu v tenkej vrstve ľahkými dotykmi štetca, pôsobí maľba kľudným dojmom a vznikne jemná krajinomaľba. Pri nanesení farby v hrubej vrstve to dodá obrazu expresivitu. Farba sa stala zjednocujúcim prvkom Brueghelových diel. Často vytváral miniatúrnu drobnomaľbu vedľa voľných ťahov širokým štetcom. Starobylosť jeho výtvarných prejavov bola zámerným archaizovaním, premysleným využívaním starých foriem k novému účinku.

Umenie Pietra Brueghela st. sa dočkalo mnohých výkladov a postupne si získalo značnú popularitu. Jeho obrazy nie sú nudné, sú zároveň vtipné, sarkastické a krásne, ukazujú dobové zvyklosti a mravy. Usiloval sa v nich o priestorovosť obrazovej kompozície a dômyselne využíval napätie medzi plošnosťou postáv a atmosférou krajiny. Táto geniálna a ojedinelá tvorba svojho druhu zaujíma výnimočné postavenie v dejinách maliarskeho umenia. Získava uznanie nielen vzdelanej elity, ale dokáže zaujať a rozšíriť duchovný obzor bežných ľudí i detí.

Jan van Eyck 1385 - 1441

- patrí k najväčším a najvýznamnejším maliarom zaalpskej renesancie —> pôsobil vo Flámsku (časť dnešného Belgicka)
- **olejomaľba** —> dokonale zvládol techniku lazúr - nanášania vrstiev transparentnej maľby, mimoriadne citlivo dokázal vystihnúť aj dopadajúce svetlo

- vyžíval sa v opise záhybov drapérie a presne vymedzoval rozhranie medzi dopadajúcim svetlom a odvrátenou stranou tvaru

- **Portrét Arnolfiniovcov 1434:**

Ide o prvý dvojité portrét vôbec a radí sa k najreprezentatívnejším dielam maliarskeho umenia 15. storočia. Namaľovaný bol v roku 1434 technikou olejomalba na dubovom dreve. Pochádza zo zrejšieho obdobia tohto flámskeho autora a patrí medzi jeho najznámejšie diela. Umelec zachytáva začiatok prechodu od sakrálneho umenia k svetskému naturalistickým spodobením páru v meštianskom interiéri. Jemný a presvedčivý dojem svetla so zdôraznením na rozlične textúrované povrchy ako sú šaty či mosadzný luster robia z tohto obrazu významné dielo naturalizmu. Jan van Eyck je často považovaný za vynálezcu olejomalby (čo s určitou istotou nemožno povedať). Ako prvý ale odhalil veľa jej nových možností, vhodných pre dosiaľ neznáme naturalistické zobrazenie a predviedol priam virtuózne zvládnutie techniky. Olejové farby mu umožňovali vytvárať veľké plochy žiarivých farieb, čo najmenejšie farebné odtiene a presnejšie odstupňovanie tónov i farieb. Pomalým schnutím mu poskytovali možnosť ukladať na seba viac farebných vrstiev a s veľkou jemnosťou opísať lesk.

Kompozícia pripomína svojou slávnostnou atmosférou obrazy s religióznou (náboženskou) tematikou. Jej jednotu zachováva pomocou svetla a jemných zmien farieb. Svetelné efekty vytvára či už prirodzeným denným svetlom, ktoré prúdi do miestnosti cez okno alebo cez vypuklé zrkadlo, v ktorom vidno svetlo prenikajúce cez dvere. Umelec sa stal priekopníkom realistického podania skutočnosti, presnosťou detailov, pravdivým stvárnením predmetov v priestore i veľkým nadaním pre perspektívne správne zobrazenie. Obraz je významný ukázkou zásadných zmien, ktoré prebiehali v holandskom umení súbežne s umeleckými inováciami v Taliansku. Hlavným žánrom bola maľba najmä oltárnych obrazov, len významné osobnosti sa dávali portretovať. Realisticky zachytáva typický ceremonál tej doby, v ktorom zvečňuje hrdinov udalosti, ale tiež oslavuje sviatosť manželstva. Takmer všetko na obraze, počnúc šatami, nábytkom až po cudzokrajné ovocie na okne či na truhlici pod oknom svedčia o bohatstve mladého páru a sú symbolmi ich hojnosti.

Arnolfini si zrejme obraz objednal na pamiatku svojho sobáša. Slávnostný a hĺbavý portrét zobrazuje dvoch popredných členov vtedajšej spoločnosti, ktorí patrili k zámožnej vrstve buržoázie. Podáva svedectvo o okamihu, kedy skladajú manželský sľub alebo vo chvíli zásnub. V 15. storočí bol sobáš jedinou kresťanskou sviatosťou, ktorá si nevyžadovala prítomnosť kňaza (až do roku 1563, kedy sa konal tridentský koncil-cirkevný snem). Mohol sa uzavrieť v súkromí za účasti dvoch svedkov. Odraz dvoch osôb v zrkadle napovedá, že je akýmsi právnym dokladom potvrdzujúcim sobáš Arnolfiniovcov.

V diele nám umelec predstavuje rôzne bežné domáce predmety. Vo viacerých z nich je zamaskovaný skrytý symbolizmus, ktorý má niekoľko významových rovín a presnú interpretáciu nemožno určiť. Na obraze je zobrazený úspešný, nesmierne bohatý taliansky kupec Giovanni de Arrigo Arnolfini z Lucky (mesto v Toskánsku), ktorý bol bohatým obchodníkom s hodvábom, gobelínami a drahými predmetmi, podľa niektorých zdrojov i bankárom. Okolo roku 1421 sa usadil v Bruggách v Holandsku, kde strávil väčšinu svojho života. Zastával dôležitý post na dvore Filipa III. Dobrého, burgundského vojvodu (Holandsko bolo vtedy súčasťou Burgundského kráľovstva). Neskôr sa stal finančným správcom pre Normandiu. Jeho prísna tvár je identická s podobizňou, ktorú o niekoľko rokov neskôr namaľoval takisto Jan van Eyck. Giovanni má na sebe jednoduché šaty (boli v tom čase módne i na panovníckom dvore), preto ich má oblečené v tomto slávnostnom okamihu. Kožušina, ktorá bola použitá ako lem na jeho vrchnom odevu pochádzala pravdepodobne zo vzácného zvieratá a signalizovala bohatstvo. Symbolický význam mala i pokrývka hlavy, v tomto prípade klobúk, ktorý dokázal urobiť nositeľa vyšším, váženejším a silnejším (koruna-symbol kráľovskej moci). Jeho pravú ruku zdobí prsteň. Nastávajúca je pôvabná Giovanna Cenami, ktorá pochádzala tiež z bohatej talianskej rodiny a sobáš bol nepochybne starostlivo dohodnutý ako dobrá partia. Giovanna má na sebe oblečené krásne módne šaty zelenej farby, vhodné na spoločenský portrét i svadobný obraz. Zelená je takisto symbolickou farbou plodnosti. Na rukáve šiat vidieť dômyselný vzor, znázornený až prievitnými hĺbkami, akoby šperkovanými tónmi olejových farieb (pomaly schnúce farby rozotieral maliar končekmi prstov). Póza Giovanny síce vyzerá, akoby bola v druhom stave, ale dnes sa odborníci prikláňajú k názoru, že jej róba je podľa dobovej módy na bruchu vypchatá a má iba zdôrazňovať brucho, ktoré bolo v tom čase znakom krásy. Táto póza by jej mala predurčovať plodnosť a budúce tehotenstvo. Zo šperkov má Giovanna na sebe jednoduchú retiazku, dva prstene a ozdoby vo vlasoch.

Spojené ruky manželov a ženichova pozdvihnutá pravá ruka k prísaha predstavujú dve gestá vtedy známeho rituálu. Pri kresťanskom sobáši je spojenie rúk dôležitým symbolom, ktorý znamená spojenie dvoch ľudí v jeden zväzok. Takisto sú zjednocujúcim prvkom obrazu a ich tvar odrážajú zakrivené ramená lustra nad novomanželmi. Pokrývku hlavy nevesty tvorí biely, pravdepodobne plátený závoj, po okrajoch bohato zdobený zlatou výšivkou. Miestnosť je plná drahých predmetov a každý z nich priam žiari. Jedným z najzvláštnejších je vypuklé zrkadlo, ktoré je umiestnené na zadnej stene miestnosti, za chrbtami manželov. Odhaľuje časť miestnosti, ktorú by sme inak nevideli a odrážajú sa v ňom dve osoby, ktoré sa prizerajú. Odraz v zrkadle uvádza na scénu miniatúrne postavy a z maliarskeho hľadiska išlo o nezvyčajný efekt. Zachytil sa v ňom i sám autor ako sobášny svedok, ktorý zdokumentoval túto šťastnú udalosť. Tým potvrdil svoju prítomnosť pri ich výnimočnom životnom okamihu. Okrem iného znázorňuje manželský pár zozadu, pričom zrkadlový obraz dokonale reprodukuje zakrivenie a deformáciu, spôsobené konvexným zaoblením skla.

Vnútornej zainteresovanosti na celej udalosti zobrazil umelec na zadnej stene signovaným nápisom nad zrkadlom, ktorý v preklade znamená: „Jan van Eyck tu bol prítomný, 1434“. Signatúra je zvečnená ozdobným písmom. Okrúhle zrkadlo umiestnené na zadnej stene je lemované drobnými výjavmi umučenia Krista. Rám zrkadla zdobí desať miniatúrnych výjavov zo 14 zastavení krížovej cesty (udalosti, ktorú zažil Kristus cestou na Golgotu až po svoju smrť). Zároveň symbolizuje manželskú čistotu a zdržanlivosť. Prvky po oboch stranách obrazu i podlaha sa zbierajú smerom k zrkadlu. V spodnej ľavej

časti sa nachádzajú pohodené jednoduché dreváky, akoby zabudnuté na drevenej podlahe. Môžu nás ale tiež odkazovať na to, že sa sobáš odohral na posvätné pôde. Ďalšie topánky je možné vidieť v blízkosti lavice, ktoré vytvárajú nielen zátišie, ale naznačujú, že je to od zloženia manželského sľubu posvätné miesto a zrejme práve preto sú obidvaja manželia bosí. Dôkladným spôsobom je znázornený pes, stojaci pri nohách novomanželov. Podľa symboliky stelesňujú psi vernosť, oddanosť a pozemskú lásku. Zároveň dodáva obrazu veselý ráz. Jeho precízne znázornená sršť je ukázkou dokonalého ovládania techniky Jana van Eycka. S detailnou presnosťou sú zachytené i ďalšie predmety v pozadí.

Vlavo od zrkadla visí šnúra krištáľových perál. Ruženec bol typickým zásnubným darom ženicha svojej nastávajúcej. Naznačuje počesnosť nevesty a jej povinnosť byť zbožnou. Krištál je zasa znakom čistoty. Na bohato zdobenom mosadznom lustri vidno maliarovo jemné umenie dosiahnutia svetelných efektov. V izbe zaplnenej denným svetlom horí na lustri jediná sviečka, ktorá predstavuje vševidiace Božie oko (horiaca sviečka vo svietniku symbolizovala v stredoveku všadeprítomnosť Boha a je tiež jednou z rekvizít spätých s mnohými sviatosťami, predovšetkým so skladaním manželského sľubu. Vedľa posteľe novomanželov sa kládla jedna svieca na podporu plodnosti).

Za chrbtom nevesty sa nachádza posteľ, ktorá má najmä na šľachtických (a kráľovských) dvoroch, kde bolo dôležité zachovanie rodovej línie, symbolický význam. Predstavuje miesto, kde na svet prichádzame a kde z neho odchádzame. Na krásne ozdobenom drevenom záhlaví posteľe je vyrezaná figúrka svätej Margaréty s drakom (svätá Margaréta bola najčastejšie zobrazovaná práve s ním, uctievaná ako patrónka tehotných žien. S drakom ale býva zobrazovaná i Svätá Marta). Vedľa zavesená metlička naznačuje, že môže ísť práve o Svätú Martu (patrónku gazdiniek). Červený baldachýn nad posteľou symbolizuje vášeň. Ďalším znakom bohatstva a postavenia novomanželov je v tej dobe mimoriadne drahý a luxusný perzský koberček, ktorý je pred posteľou. Plody pomarančov položené na parapete a truhlici pod oknom evokujú nevinnosť človeka pred pádom. Známe boli ako zakázané „Adamove jabĺčka“, symbolizujúce zakázané ovocie z rajskej záhrady a pripomínajú smrteľný hriech žiadostivosti. Hriešnosť ľudských pudov sa posväcuje kresťanskou sviatosťou manželstva. Pomaranče sa dovážali z juhu, v zaalpskej Európe boli luxusným tovarom a zrejme naznačujú stredozemský pôvod portrétovaných. Podľa dostupných informácií sa bezdetné manželstvo Arnolfiniovcov neskôr rozpadlo a majetkové spory musel riešiť súd. Do konca 18. storočia sa dielo nachádzalo v Španielsku, odkiaľ ho odviezol Napoleon. Neskôr bolo predané londýnskej galérii. V súčasnosti je vystavené v National Gallery, v Londýne.

Nemecko

- zaalpské umenie
- **ideový rozpor** - reformácia ovplyvnila aj umenie
- dlho zastávalo stredoveké myslenie a len ťažko prijímalo novinky
- **Albrecht DÜRER 1471 - 1528:**
 - syn zlatníka - vyučil sa v zlatníckej dielni (jemná práca, dokonalosť jeho medirytín)
 - študijné cesty v **Taliansku** ovplyvnili jeho umelecký svetonázor
 - neobyčajné **kresliarske nadanie** - pracoval pre vydavateľstvá, ilustroval knihy
 - **vynikajúci portrétista**, poznáme niekoľko autoportrétov
 - mal veľký záujem o **štúdium prírody**, to sa prejavilo v jeho akvareloch
 - snaha zobrazovať skutočnosť
 - bol jedným z mála teoretikov, ktorý do zaalpského prostredia priniesli nové myšlienky talianskej renesancie
 - **významný grafik** - vďaka nej sa preslávil
 - námety - biblické, mytologické a alegorické
 - jeho grafiky sa šírili po celej Európe a tvorili predlohu pre mnoho umelcov
 - **Autoportrét s kvetom, 1493** —> prvý autoportrét v západnom umení pochopený ako hlavný námet obrazu
 - **Autoportrét v kožuchu, 1500** —> pôsobí ako Kristus, stredoveká mentalita vs. renesančný antropomorfizmus
 - **Melanchólia, 1514** —> najslávnejšia rytina alegória nemeckého humanizmu = radosti a nebezpečenstvo intelektuálneho premýšľania; rebrík odkazuje na nedokončenosť stavby, presýpacie hodiny... to všetko vyvoláva beznádej ale magická tabuľa väčšia, že všetko dopadne dobre (č. 34) toto si **prečítaj**

textík k A. Dürerovi:

Albrecht Dürer sa narodil 21. mája 1471 v Norimbergu, zomrel 6. apríla 1528 tiež v Norimbergu. Bol to známy nemecký maliar, grafik, rezbár, rytec a matematik. Vo svojich dielach dokonale spája renesančné túžby po umeleckých pravidlách a stredovekú záľubu v tajomne. Narodil sa ako tretie z osemnástich detí zlatníka Albrechta Dürera a jeho ženy Barbory Holperovej, ktorá bola dcérou Dürerovho zlatníckeho majstra. Spočiatku sa učil v zlatníckej

dielni svojho otca, ale keď sa ukáže, že má talent na maľovanie, otec mu dovolí od roku 1486 študovať u popredného maliara tej doby Michaela Wolgemuta. V roku 1494 sa oženil s Anežkou Freyovou. Nasledujúci rok sa vydáva na svoju prvú cestu do Talianska.

V roku 1495 si zakladá v Norimbergu svoju vlastnú dielňu a čoskoro na to sa zoznamuje s významnými osobnosťami Norimbergu, najmä s učeným Willibaldom Pirchheimerom. V roku 1497 si zostrojí vlastný lis a začína produkovať prvé série grafických listov. Začína používať vlastný monogram a datovať svoje diela. Časom sa spolu s úspechmi stáva jeho preslávený monogram uznávanou firemnou značkou. Okolo roku 1500 prichádza do Norimbergu Jacob de' Barbari. Pod jeho vplyvom sa Dürer venuje sústavnému štúdiu ľudských proporcií. V rokoch 1505–1507 podniká druhú cestu do Talianska, konkrétne do Benátok. V januári 1507 sa vracia do Norimbergu, kde ho čaká nová zákazka – tzv. „Hellerov oltár“ (namaľoval len strednú časť, ktorá v roku 1729 zhorela). V roku 1509 sa vracia opäť ku grafikám a začína vytvárať prvú z 37 drevorezieb tzv. Malých Pašíí a dokončil sériu Veľkých pašíí (12 dielov). Začiatkom februára 1512 začína pracovať pre cisára Maximiliána I. Vyrába pre neho modlitebnú knižku, ktorá sa stáva skutočným skvostom. 16. mája 1514 zomiera Dürerova matka. Len dva mesiace pred smrťou kreslí Dürer jej portrét, do ktorého vkladá všetky svoje pocity natoľko majstrovsky, že sú jasne čitateľné i po storočiach. 6. októbra 1515 získava od Maximiliána ročný plat 100 zlatých. V tom období kreslí mapu severnej a južnej nebeskej pologule. V roku 1518 potom dočasne býva v Augsburgu. V roku 1519 zomiera cisár Maxmilián I. a norimberská rada odmieta platiť rentu 100 zlatých. Dürer sa preto aj so ženou vydáva do Holandska, kde je prijatý so všetkými poctami a stretáva a tam s mnohými holandskými umelcami a taktiež s humanistom Erazmom Rotterdamským. Karol V. mu rentu s radosťou prisľúbil a tak tu nejaký čas žije. Počas svojho pobytu v Holandsku trávi dni portretovaním, čo považuje za výraz priateľstva k týmto ľuďom, no taktiež neprestáva maľovať. V tomto období vytvára jedno z najdôležitejších diel - dvojité doska „Štyria apoštoli“ z roku 1526. No hoci mu Holanďania ponúkli dom v Antverpách a vysoký ročný dôchodok, Dürer sa rozhodne vrátiť domov do Norimbergu. Návšteva Holandska v ňom podporí chuť do maľovania, no tá je vzápätí prerušená jeho predčasnou smrťou, pravdepodobne na následky ochorenia sleziny. Zomiera 6. apríla 1528 v Norimbergu.

renesancia na Slovensku

architektúra

- p prvých prejavoch renesancie sa u nás objavili **začiatkom 16. storočia - prestavba hradu v Markušovciach, radnica v Levoči**
- **opevňovanie** kráľovských hradov ako Trenčín, Bratislava, Kremnica a tiež miest ako Banská Bystrica, Banská Štiavnica...
- veľká prestavba hradu **Červený kameň**
- **Nové Zámky - Castrum Novum** - pevnosť okolo Nových Zámkov sa po svojom dokončení stala najmodernejšou pevnosťou svojej doby
- v druhej polovici 16. storočia vznikali **umelecky náročné stavby** zdobené atikami, štípmi a sgrafitom
- **kaštieľ a šľachtické sídlo** sa stali charakteristickými druhmi renesančnej architektúry na našom území
- **renesančné domy** v mestách postupne nahrádzali meštianske gotické domy → **Thurzov dom v Levoči**
- renesančné **zvonice so štítovou atikou zdobenou sgrafitom** na Spiši
- najdlhšie pôsobil renesančný sloh na východnom Slovensku

sochárstvo

- prvé náznaky renesančného sochárstva najprv v architektúre (zač. 16. storočia)
- **veľa sochárskych diel vytvorených vo Viedni** - reliéf sv. Juraja vo Svätom Juri, kazateľnica v Pezinku
- tvorba renesančných **náhrobkov** - náhrobok Jána Thurza v Levoči, náhrobok arcibiskupa Oláha v Trnave

maliarstvo

Ranorenesančné maliarstvo sa začalo výraznejšie uplatňovať na území Slovenska už koncom 15. storočia. Dôležitým impulzom pre šírenie princípov renesancie z Talianska na našom území bol dvorský život kráľa Mateja Korvína (1458 – 1490) v Budíne, na ktorého prestavbách pôsobilo od konca 70. rokov 15. storočia viacero talianskych staviteľov. Sprostredkovali tu typológiu najmä florentskej renesancie. Renesančný sloh sa na Slovensku prejavuje najmä v architektúre. Jej rozvoj sa sústreďoval na novostavby najmä profánnych stavieb, v menšej miere cirkevných. Maliarstvo sa sústredilo na nové úlohy architektúry – osobitne vynikala sgrafitová výzdoba fasád reprezentatívnych budov, sporadickejšie aj interiérové nástenné maľby a veľmi solitérne sú príklady portrétu či oltárnej maľby.

Unikátnou je maliarska výzdoba fasád v Banskej Štiavnici (domy č. 8, 14, 15 na Trojičnom námestí), ktorá sa ikonograficky dotýka profánno-sakrálnych mytológií i skutkov spoločenského života. Podobne rozvinuté sú aj sgrafitové maľby v niektorých východoslovenských mestách – v Prešove, Bardejove, Levoči a v Košiciach. Renesančnými maľbami tohto typu sú napríklad alegorické postavy cností na južnom priečelí radnice v Levoči (2. polovica 16. storočia) a aj náročnejšie spracované figurálne maľby v Levoči na (dom č. 44). Na iluzívnej kazetovej ploche sú zobrazené postavy sv. Anny Samotretej, sv. Sebastiána a sv. Krištofa.

Špecifickým žánrom renesančného maliarstva boli maľované epitafy a maliarska výzdoba kazetových stropov. Na Spiši pôsobiaci maliar vytvoril unikátny **Epitaf Imricha Czobora** s korunovanou Assumptou zo Skalice (okolo roku 1520). Táto pomerne rozmerná dosková ranorenesančná maľba je uložená v zbierkach Slovenskej národnej galérie v Bratislave. Pochádza z františkánskeho kláštorného kostola v Skalici. Neskorším je Epitaf Petronely Zmeškalovej z farského kostola v Brezovici (z roku 1600), ktorého autorstvo sa pripisuje maliarovi Jakubovi Khielovi pôsobiacemu v Banskej Bystrici. Dekoratívne chápaná a rustikalizovaná forma renesančnej vidieckej maľby sa uplatnila pri výzdobe drevených kazetových stropov niektorých vidieckych kostolíkov na Orave. Výnimočne prepracovanou je stropná maľba kostola v Dolnej Lehote z roku 1627.